

03/2017

ELÄKETURVAKESKUKSEN TUTKIMUKSIA

TIIVISTELMÄ

Jyri Liukko, Anu Polvinen, Meeri Kesälä ja Jarno Varis

Työkyvyttömyyseläkkeiden maksuluokkamallin toimivuus ja kannustinvaikutukset

Kyselytutkimus työnantajien näkemyksistä

Suomalaisessa työeläkejärjestelmässä työkyvyttömyyseläkkeiden kustannuksia kohdistetaan suurille työnantajille niiden työntekijöille myönnettyjen työkyvyttömyyseläkkeiden perusteella. Tätä rahoitusjärjestelmää kutsutaan työkyvyttömyyseläkkeiden maksuluokkamalliksi. Mallin keskeisenä tarkoituksena on kannustaa työnantajia ennaltaehkäisemään työkyvyttömyystapauksia.

Tämä tutkimus täydentää aiempia maksuluokkamallista tehtyjä tutkimuksia tarkastelemalla yksityisen sektorin työnantajien näkemyksiä mallin toimivuudesta ja sen mahdollisista toivottuista ja ei-toivottuista vaikutuksista. Tutkimus perustuu työnantajille lähetettyyn kyselyyn.

Tutkimuksessa kiinnitetään huomiota erityisesti kolmeen kokonaisuuteen. Ensinnäkin tarkastelun kohteena on maksuluokkamallin tuntemus ja ymmärrettävyys, toiseksi maksuluokkamallin toimivuus ja oikeudenmukaisuus ja kolmanneksi mallin vaikutukset työkyvyn tukemiseen sekä rekrytointeihin ja irtisanomisiin.

Kustannusten kohdentuminen työnantajalle kannustaa yrityksiä työkyvystä huolehtimiseen

Kyselyn perusteella kustannusten kohdentuminen työnantajalle kannustaa yrityksiä huolehtimaan työntekijöidensä työkyvystä. Mitä suuremmasta työnantajasta oli kyse, sitä enemmän maksuluokkamallilla koettiin olevan vaikutusta. Työntekijöiden työkyvystä huolehtimisen lisäksi tämä tulos päti myös siihen, miten hyvin malli tunnetaan ja miten työkyvyttömyys-

eläketapauksia ja niiden kustannuksia seurataan. Sen sijaan työnantajan koolla ei näytä olevan selkeää yhteyttä siihen, miten toimivana, oikeudenmukaisena tai ymmärrettävänä mallia pidetään.

Maksuluokkamallilla on myös jonkin verran ei-toivottuja työllisyysvaikutuksia

Etenkin suuremmissa yrityksissä maksuluokkamallilla näyttäisi olevan ainakin jonkin verran yhteiskunnan ja työnhakijoiden kannalta ei-toivottuja työllisyysvaikutuksia, erityisesti tiettyjen riskiryhmien rekrytointeihin. Rekrytointivaikutukset nähtiin sitä suuremmiksi, mitä isommasta työnantajasta oli kyse. Esimerkiksi suurimmista työnantajista 30 prosenttia oli sitä mieltä, että maksuluokkamallilla on ollut vaikutusta yrityksen rekrytointeihin paljon tai melko paljon. Lisäksi suuremmissa työnantajista vain viidennes vastasi, että rekrytointivaikutuksia ei ole ollut lainkaan. Vapaamuotoisissa avovastauksissa viitattiin myös jonkin verran siihen, että maksuluokkamallilla voi olla kielteisiä vaikutuksia muun muassa ikääntyneiden rekrytointeihin. Mallilla nähtiin olevan myös jonkinlaisia vaikutuksia irtisanomisiin, mutta tämän kyselyn perusteella tästä aiheesta ei saada yksiselitteistä kuvaa.

Enemmistö työnantajista pitää maksuluokkamallia melko toimivana

Valtaosa kyselyyn vastanneista työnantajista kaikissa kokoluokissa piti maksuluokkamallia ainakin osittain toimivana, vaikka avovastauksissa mallin monia yksityiskohtia kritisoitiin. Täysin varauksetta maksuluokkamallin toimivuuteen suhtautui työnantajan kokoluokasta riippuen noin 15–30 prosenttia vastaajista. Lisäksi suhtautumista nykyisen maksuluokkamallin toimivuuteen kuvaa se, että enemmistö työnantajista kannatti kustannusvaikutusten pitämistä ennallaan. Tosin suuremmissa yrityksissä oli melko paljon myös kustannusvaikutuksen lieventämisen kannattajia. Vain hyvin harva vastaaja oli sitä mieltä, että työkyvyttömyyseläketapausten ei pitäisi vaikuttaa eläkemaksuun lainkaan.

Ongelmakohtina työnantajan vaikuttamismahdollisuudet ja mallin monimutkaisuus

Enemmistö kyselyyn vastanneista työnantajista piti maksuluokkamallia ainakin osittain oikeudenmukaisena. Avovastauksissa maksuluokkamallin oikeudenmukaisuutta kuitenkin kritisoitiin melko paljon. Erityisen paljon vastaajat toivat esiin sitä, että työnantajilla ei monissa tilanteissa ole kovin paljon vaikutusmahdollisuuksia työkyvyttömyyseläkkeiden toteutumiseen. Kyselyn perusteella järjestelmän ongelmakohtina ovat lisäksi sen monimutkaisuus ja mallin joidenkin yksityiskohtien ymmärrettävyys sekä tietyissä tilanteissa yksittäisen eläketapauksen suuret kustannusvaikutukset sekä kustannusvaikutusten satumanvaraisuus ja hankala ennustettavuus.

Mallin monimutkaisuus näkyy siinä, että noin kolmannes maksuluokkamallin piiriin kuuluvista työnantajista (koosta riippumatta) ei kokenut mallia kovin ymmärrettävänä. Kyselyn perusteella lisää informaatiota järjestelmästä tarvitaan etenkin pienemmissä yrityksissä. Kokemukset tiedonsaannin riittävydestä olivat sitä parempia, mitä suuremmasta työnantajasta

oli kyse. Myös kehittämisehdotuksia maksuluokkamallin ymmärrettävyyden parantamiseksi tuotiin esiin. Esimerkiksi eläkeyhtiöiden toivottiin tarjoavan työnantajille laskentatyökaluja, joilla voisi helpottaa järjestelmän kustannusvaikutusten arviointia.

Työnantajat kehittäisivät mallin yksityiskohtia, mutta kokonaisuutena valtaosa pitää mallia tarkoituksenmukaisena

Tämän tutkimuksen tulokset voidaan tiivistää siten, että osa työnantajista kritisoi maksuluokkamallin yksityiskohtia liittyen esimerkiksi työnantajan vaikuttamismahdollisuuksiin ja rekrytointivaikutuksiin, mutta kokonaisuutena mallia pidetään melko yleisesti tarkoituksenmukaisena.

Aineistotilaukset:

www.etk.fi > Julkaisut > Tutkimuksia > Työkyvyttömyyseläkkeiden maksuluokkamallin toimivuus ja kannustinvaikutukset: kyselytutkimus työnantajien näkemyksistä
tai aineistotilaukset@etk.fi

ISBN 978-951-691-272-4 (nid.)

ISBN 978-951-691-267-0 (PDF)

ISSN 1236-3049 (painettu)

ISSN 1798-7482 (verkkajulkaisu)

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Eläketurvakeskus
00065 ELÄKETURVAKESKUS
Puhelin 029 411 20
Faksi 09 148 1172

Pensionsskyddscentralen
00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN
Telefon 029 411 20
Fax 09 148 1172

Finnish Centre for Pensions
FI-00065 Eläketurvakeskus Finland
Phone +358 29 411 20
Fax +358 9 148 1172

www.etk.fi
> julkaisut